Bremö fyr

Minnesanteckningar av *Fritz Montelius*

Fritz Montelius, 1898 - 1983.

Det har skrivits en hel del om lotsarna och fiskarbefolkningen på Bermön men fyrfolket tycks ha blivit bortglömt. Konstruktör av fyren var överingenjören N. G. von Heidenstam, fader till Werner. Fyren anlades och uppfördes av en byggmästare A. Killén. Lanterninen levererades från Paris och kostade 32 000 kr. Fyren tändes första gången 1859.

De första i tjänst vid fyren var: Fyrmästare Johan Nordblom född 1805. Fyrvaktare P. Schön kom från Waxholm. Fyrbiträde C. G. Hammarberg kom från Ortviken, där han varit anställd på sågverkskontoret hos Forssell.

Nordblom var 17 år på ön, Schön endast 14 år och Hammarberg 41 år.

Nordblom

Nordblom var en myndig person. Han var sjökapten och van att bestämma. Han ville nog också vara skeppare på skutan Bremön. Han hade många gånger svårt att dra jämt med den övriga befolkningen.

Ett tvistefrö var också, att de unga präster som tjänstgjorde på ön, gärna ville vara hos "farbror Nordblom", som han kallades av dem. Fiskarebefolkningen, som betalade prästen, tyckte nämligen inte om detta. Nordblom fick enligt uppgift två söner, varav den ene blev sjökapten och den andre präst. Nordblom dog 1876. Han kände kanske på sig att hans tjänst var avslutad.

Träslöjd

Nordblom snidade mycket, och en del finns bevarat på ön, bland annat vaktfördelningstavlan på fyren. Ramar finns i flera stugor men de flesta vet nog inte vem som är tillverkaren.

Vaktfördelningen inom snidad ram tillverkad av förste fyrmästaren ger följande upplysningar. "*Denna ram är gjord av Johan Nordblom 1876*". "*Till minne av förste fyrmästaren vid Bremö fyr. Fyren tändes första gången den 15 oktober 1859. Då var Schön fyrvaktare och Hammarberg fyrbiträde. Var på din Vakt och sköt Tjensten noga*".

Från Bremön kunde det vara mycket snö och is att passera för att ta sig iland, som här.

Tavlan blev oförståndigt nog skänkt till en person på ön för några år sedan. Genom mina protester blev tavlan återbördad till fyren.

Guldmedalj

Nordblom var i mångt och mycket en märklig man. Den 27 maj 1863 tilldelades han Uppsala Hushållningssällskaps guldmedalj för plantering i Enköpings stads ägor, där han varit bosatt före sin tid som fyrmästare. Medaljen överlämnades av prosten Sahlén under en ceremoni efter gudstjänsten i Bremö Kapell.

Fyrtomten

År 1862 upprättades en karta över fyrområdet. Kartan förvaras f.n. i fyrmästarebostaden. Gränsen för området går från Örmansudden nedanför Stig Bergströms stuga, följer bergskanten vid Vikarloken upp till Skogsvägen och följer den till Storviken.

Skillnadsmärken finns i berget på Örmansudden, i berget ovanför Vikarloken och på en hälla i Storviken. År 1866 hade vägen till Storviken, Skogsvägen och vägen blivit färdig efter Kyrkberget upp till fyrpersonalens odlingar och med anknytning till Sannavägen.

Min morfar (Hammarberg) reste en sten med årtalet 1866 inhuggit. Stenen står en liten bit nedom dansbanan på vänster sida från kapellet.

Självhushåll

Nordblom intresserade sig mycket för nyodlingar. Under hans tid uppodlades c:a 7 tunnland. Fyrmästaren hade rätt att ha 2 kor, fyrvaktaren och fyrbiträdet var sin ko. Dessutom hade fyrpersonalen rätt att ha 9 getter.

”Brunnsparken”

Under Nordbloms tid anlades också parken, som skämtsamt kallades brunnsparken, enär en brunn anlades intill denna, med en vinda för upphämtning av vatten. Det var nog Nordblom som stod för trädplanteringen. Vad gäller blomstren var det nog Schön som var mest intresserad. Parken lär ha varit något av en idyll med syrenbersåer och olika slags blommor. I parken hölls kafferep och det var en plats som befolkningen kunde samlas på. Det har sagts att det var ett par familjer som aldrig besökte parken.

Nordbloms efterträdare hade inte samma intresse för parken. Popplarna växte upp till stora trän och slog rotskott, som de inte förstod att bekämpa. I min barndom – säg omkring 1910 – var allt nästan igenvuxet. Spår av syrenbersåerna och en del blommor och träd av olika slag och ett stensatt dike minde om parkanläggningen.

Schön

Fyrvaktare Schön var trädgårdsodlare av stora mått. Vikartå (odlingen mellan Skogsvägen och Kyrkberget) var föremål för Schöns odlingsiver. Där odlades på sin tid olika slags grönsaker. Bärbuskar planterades och även fruktträd.

Upp till bostäderna fraktades jord och där odlades grönsaker och även blommor. För några år sedan fanns det olika slags blommor invid ladan vid fyrvaktarodlingen, som Schön planterat. Kanelrosor kan man finna därintill i snårskogen, som minner om Schöns intresse för blommor. Schön hade en son som blev lots på Bremön.

Min morfar Hammarberg

Efter Schön, som avled vid relativt unga år, blev Hammarberg, min morfar, fyrvaktare och Bror Lund fyrbiträde. Lund blev sedermera fyrmästare på Gran och Storjungfrun. Hammarberg efterträdde 1891 Montelius, min farfar, som fyrmästare på Bremön.

Min farfar Montelius

Efter Nordblom blev min farfar, Tomas Victor Montelius, fyrmästare på Bremön.

Holger Holmgren i maskinhuset som gav elektricitet till fyren och drift av mistsignalen.

Fest på fyren.

Farfar kom närmast från Lungön där han varit fyrmästare 1860-1876. Tidigare var han officer vid flottan. Liksom sin företrädare hade han liten kontakt med öbefolkningen.

Fyrfolk jag minns

Fyrmästare ***Sundberg***, en jovialisk och humoristisk man, som alltid hade något roligt att berätta.

Gustaf Hägg, efterträdde Sundberg. Pipan hade han ständigt hängande i munnen. Han var strängt hållen av sin hustru Lina. De sista åren han var där ute kunde man få honom ned till hamnen på ett glas punsch, vilken dryck han satte stort värde på. Fadern var lots på Bremön och själv började han som fyrbiträde. Han kunde Bremön.

Levi Öqvist blev fyrmästare efter Hägg och kom närmast från Berguddens fyrplats. Det var en riktig friskus. Han hade aldrig underkläder. En vinterdag var jag på väg över Bremösundet på skidor, då jag fick se en figur komma skidande i svalrock och vegamössa. Det var 10 grader kallt och blåste från nord.

John Mattson blev fyrmästare efter Öqvist. Han var levnadsglad och en stor

humorist och ville se folk omkring sig. Vi hade många trevliga stunder tillsammans.

Axel Söderlund, som blev fyrmästare på Örskär, började som fyrbiträde på Bremön. Han hade styrmansexamen och lotsexamen i Öregrund. Tjänstgjorde som lots under första världskriget i Öregrund.

Alfred Andersson började som fyrbiträde på Bremön och blev fyrmästare på Eggegrund. Han var en trogen spelman på dansbanan på sommarkvällarna.

Nils Strömberg började också som fyrbiträde på Bremön och blev fyrmästare på Eggegrund efter ovannämnde Andersson. Alla dessa är nu borta.

Tore Hessler kom som fyrmästare efter John Mattsson. Det var en stor saknad när han slutade sin tjänst. Alltid hjälpsam med ett handtag och goda råd.

Avbemanning

Den 11 mars 1972 avbemannades Bremöns fyrplats och automatiken tog hand om fyrpersonalens arbete. T.f. fyrmästaren Gustav Olsson lämnade ön med familj den 12 mars som siste man på skansen.

Olyckskrönikan

Lotsplatsen har under årens lopp ej undgått att drabbas av olyckhändelser då lotsar omkommit under sin tjänstgöring, likaväl som tillbud då lotsens liv stått på spel. Från äldre tider är ej bekant, men har givetvis förekommit. Först i början av 1850-talet förekommer uppgifter därom, visserligen få och knapphändiga.

1854 den 15 september föll lotsen Anders Moberg överbord från sin båt vid hamnbryggan i Sundsvall och drunknade under försök att rädda en sjöman, E. G. Billing.

Fritz Montelius till vänster. John Mattsson till höger.

Tore och Alice Hessler

Erik Björklund, Bertil Wahlberg och Gustav Olsson i vinterkläder. Olsson var den siste fyrmästaren på Bremön.